

SYUJETLI-ROLLI O'YINLAR VA SAHNALASHTIRISH FAOLIYATI ORQALI BOLALARNING KREATIVLIGINI OSHIRISH

Choriyeva Durdona

Termiz davlat pedagogika institute Maktabgacha ta'lim fakulteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 1-bosqich 101-guruh talabasi

Annotasiya: *Bu maqolamning mazmuni shundan iboratki maktabgacha yoshdagi bolalarni turli syujetli o'yinlar va sahnalashtirish orqali estetik didini shakllantirish, fikrlash doirasini oshirish qolaversa bolalarda jamoa bo'lib ishlashni o'rgatish ko'zda tutilgan. Maqolamda aynan shu maktabgacha ta'lim muassasalarida hamda maktabgacha yoshdagi bolalar haqida ilmiy ishlar olib borgan olimlarning so'zlari keltirilgan. Bolalar o'yinda tengdoshlari, kattalar bilan bo'ladigan munosabatlari usullarining shakllanishi ko'zda tutilgan. O'yin jarayonida bolalarning birlashishi bosqichlari batafsil aytib o'tilgan.*

Kalit so'z: *natija, o'yin, usul, syujet, taassurot, munosabat, Syujetli-rolli, ahloq, o'yinchoqlar, qoidalar, bilim, malaka va ko'nikmalar, mashg'ulot.*

O'yin bola uchun haqiqiy hayotdir. Agar tarbiyachi bolalar o'yinini oqilona tashkil eta olsagina u ijobiy natijalarga erishishi mumkin. A. P. Usova shunday degan edi: «Bolalar hayoti va faoliyatini to'g'ri tashkil etish — ularni to'g'ri tarbiyalash demakdir. Bolalarni tarbiyalashning o'yin shakli shuning uchun ham samarali natija beradiki, o'yinda bola yashashni o'rganmaydi, balki o'z hayoti bilan yashaydi».

Ammo o'yin bilan ta'lim o'rtasidagi bog'liqlik bola ulg'aygan sari o'zgarib boradi. Kichik guruhda o'yin ta'lim berishning asosiy shakli hisoblansa, katta guruhga borganda esa mashg'ulotlarda ta'limning roli ortadi. Tayyorlov guruhiga borganda bolalarning o'zlarida maktabdagi o'qishga ishtiyoq o'yg'onib qoladi.

Ammo bolalar uchun o'yinning qadri yo'qolmaydi, balki mazmuni o'zgaradi. endi bolalarni ko'proq fikriy faollikni talab etuvchi o'yinlar, sport tarzidagi (musobaqa jihatlari bor) o'yinlar qiziqтира boshlaydi. Pedagogika fani o'yinni bola shaxsini tarbiyalashning asosiy vositasi deb hisoblaydi. O'yin orqali bolalar kattalarning mehnat tajribasini, bilim, malaka va ko'nikmalari, harakat usullarini, ahloq normalari va qoidalarini, mulohaza va muhokamalarini egallab oladilar.

O'yinda bolaning o'z tengdoshlari va kattalar bilan bo'ladigan munosabat usullari shakllanadi, his va didlari tarbiyalanadi.

Bolalarning o'yinda birlashishlari bir necha bosqichga bo'linadi. Birinchi bosqich bolalarning «yonma-yon» o'yinining shakllanib borishidir. Bu ilk yoshli va kichik guruh bolalariga xosdir. Bunday o'yinda bolalar o'rtog'ining o'yiniga qiziqish bilan qaraydilar, birga o'ynab, «yonma-yon» o'tirganlaridan xursand bo'ladilar. Bu yoshdagi bolalarning o'yini kattalar rahbarligida ularning hulqiga ta'sir etish orqali tashkil etiladi.

Ikkinchi bosqichda bolalar o'yin orqali mexanik ravishda birlasha boshlaydilar. Bunday birlashishlar qisqa muddatli bo'ladi. Bu davrga kelib bolalardan kimning qaysi o'yinga qiziqishi aniq bo'la boshlaydi, bir xil bolalar didaktik o'yinga qiziqsalar, ikkinchilari

harakatli o'yinni yoqtiradilar, uchinchilariga ijodiy o'yinlar ma'qulroq bo'ladi va h.k. Tarbiyachining vazifasi bolalarni u yoki bu o'yin bilan uzoqroq o'ynashga o'rgatishdir.

Uchinchi bosqichda o'ynovchi bolalar guruhi bir-biriga do'stona munosabat va o'zaro yoqtirish orqali birlashadilar. Birga o'ynobchilar soni ko'p bo'lmasa-da, bolalar qiziqib o'ynaydilar. Bu davrga kelib bir-birlariga baho berish umumiy talabi yuzaga keladi. Bu bosqichda tarbiyachi bolalarning o'yinda birlashishlarining ahloqiy asosini yuzaga keltirishi, ularda o'zaro yordam, o'rtoqlik, do'stlik munosabatlarini shakllantirishi lozim.

Bolalarning o'yinlari qiziqarli, mazmunli bo'lishi uchun o'yinning hamma turlaridan o'rinli foydalanilsa, bolalarga ta'lim berish va ularni tarbiyalashda ijobiy natijalarga erishiladi.

O'yin mavzui bolalar olgan taassurotning kuchli, bolalarning qiziqishlari bilan belgilanadi. Uyinda bolalar aks ettiradigan ijtimoiy-siyosiy voqealar bolalarning bilim doirasi va hayotiy tajribasining kengayib borishiga bog'liq bo'ladi.

O'yinning syujeti - bir-biriga hayotiy aloqador bo'lgan qator voqea- hodisalar yig'indisidir.

Rol syujetli-rolli o'yinning asosiy zanjiri hisoblanadi. O'yin bolada qanoatlanish, xursandchilik hissini paydo qiladi, shuning uchun bolani qiziqtirib, unda yaxshi kayfiyat uyg'otadi, bola organizmidagi hayotiy faoliyatni yaxshilaydi.

Bola o'ynayolganda har hil harakatlar qiladi: yuguradi, sakraydi, ingichka taxta ustidan o'tadi, yengashdi, yuqoriga tirmashib chiqadi va hakoza.

Bu harakatlarning hammasini bola bemalol, o'z xoxishi bilan bajaradi, natijada bolaning muskullari pishiydi, u harakatni yengilroq, chaqqonroq bajaradigan bo'lib qoladi.

Syujetli-rolli o'yinlarning mazmuni va mavzusi o'zgarishi bilan bir qatorda uning tuzilishi va o'yin shakllari o'zgaradi, bolalarning mustaqilligi va tashabbuskorligi ham o'sib boradi. Avvaliga bolalar o'z-o'zicha alohida-alohida o'ynaydilar. Sekin-asta rolli o'yinlarning paydo bo'lishi, o'yinda kishilar o'rtasidagi munosabatni aks ettirish birgalikda bajariladigan o'yinni keltirib chiqaradi. Avvaliga katta bo'lmagan guruhchalar 2—3 kishidan bo'lib o'ynashadi, katta va tayyorlov guruhlariga kelib kattaroq jamoaga birlashadilar.

O'yinda har xil rollar orqali o'zaro munosabatda bo'lish bolalarda o'rtoqlik munosabatlarini shakllantirishga yordam beradi. O'rtoqlik munosabatining dastlabki xususiyati bolalarda maslahatlashib, kelishib olishda namoyon bo'ladi. Kelishib olish avvalo o'yin mavzusini belgilab olishdan boshlanadi. Keyin rollarni taqsimlashda o'yinchoqlar tayyorlashda va boshqa sohalarda kelishib olinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Yengil strategiya" T.2021. Sh.M. Mirziyoyev .
2. "Ilk qadam " davlat dasturi 2018-2022
3. "Ijtimoiy pedagogika" Nodira Egamberdiyeva 1993.
4. J.Hasanboev ."Pedagogika" 2006- yil Toshkent.
5. X.Jalilova "Maktabgacha bolalar psixologiyasi"2006-yil.
6. P.Yusupova "Maktabgacha pedagogikasi"
7. P.Qodirova "Maktabgacha pedagogika".